

این کتاب را به عنوان یک معلم، به دانشجویان، نوجوانان، جوانان و بزرگسالان ایرانی؛ و به عنوان یک پدر، به سه فرزندم که اکنون در سنین جوانی و نوجوانی هستند، تقدیم می‌کنم.

پیشگفتار

هدف از تألیف این کتاب ارائه دانش روانشناسی رشد در دوره نوجوانی، جوانی، میانسالی، پختگی و پیری به صورتی جدید، جامع و مبتنی بر پژوهش‌های علمی دو دهه اخیر به دانشجویان و سایر علاقه‌مندان است.

این کتاب از نظر موضوع با کتابهای مشابه ترجمه و تألیف در زبان فارسی وجوه مشترکی دارد؛ اما از نظر محتوا و کیفیت و روش مطالعه دارای ویژگیهای متفاوتی است. ویژگیهای اصلی این کتاب در مقایسه با کتابهای مشابه به قرار زیر است:

1. تمام سرفصل مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی را برای تدریس درس روانشناسی رشد (2) در برمی‌گیرد، و با توجه به یافته‌های جدید از، سرفصل فراتر رفته و محتوای درس را در سطح قابل قبول ارائه کرده است.

2. پشتوانه پژوهشی مباحث کتاب، عموماً یافته‌های دانش روانشناسی رشد در دو دهه اخیر (تا سال 1996) است.

3. نظریه‌های اصلی روانشناسی رشد نوجوانی و جوانی به صورتی تازه طرح و نقد شده و از توضیح رویکردهای جدید نیز غفلت نشده است.

4. در این کتاب به نتایج پژوهشهای جهانی که به رشد و پرورش نوجوانان و جوانان و بزرگسالان ارتباط دارد، اشاره شده است.

5. مطالعات و تدریس و تجربه‌های مؤلف (ده سال تدریس در دبستانها و دبیرستانهای کشور، بیست سال تدریس در دانشگاههای سوئد و کانادا و ایران، ارتباط با بیش از ده هزار نفر دانشجو، تدریس درس روانشناسی رشد به دهها گروه از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه فردوسی و دیگر مراکز آموزش عالی، و نیز پرورش سه فرزند که اکنون در سنین جوانی و نوجوانی هستند) زمینه‌های مساعدی را برای تعمق در مسائل روانشناسی رشد فراهم آورده و تأثیر خود را بر تمام این کتاب به جای گذاشته است.

6. مشخصه دیگر این کتاب، بنیادهای نظری جنبه‌های کاربردی و تربیتی روانشناسی رشد است که بر فلسفه‌ای معنوی و انسانی با نگرشی مثبت و جهت‌دار در پرورش نوجوانان و جوانان، بر قبول رشد مادام‌العمر متأثر از تعامل ظرفیتهای درونی و زمینه‌های تحول‌یابنده اجتماعی - فرهنگی، با عنایت به قابلیت تغییر و گسترش مرزهای رشد، بنا شده است.

در این کتاب به جای آنکه تصور کنیم رشد همه افراد در همه زمانها و در همه شرایط یکسان است، از این نظریه دفاع شده است که تفاوت زندگی هر فرد (سطح و طبقه اجتماعی، تاریخ و ملیت، و نظام ارزشی فرهنگ و خرده فرهنگ و سبک زندگی) باعث تغییر در چگونگی رشد در هر دوره از زندگی اوست. همچنین فرد در طول رشد به مثابه موجودی فعال عمل می‌کند و رشد او حاصل تأثیر و تأثر متقابل زمینه اجتماعی -

فرهنگی و ویژگیهای رشد خود اوست. علاوه بر اینها، نقش والدین و مربیان و سایر افراد مؤثر بر زندگی فرد حایز اهمیت است و اینکه امکان گسترش مرزهای رشد با مداخله تربیتی کاملاً میسر است.

در این کتاب ما هرگز دچار این خطای رایج نشده‌ایم که تصور کنیم یک نظریه روانشناسی رشد به تنهایی قادر است همه مسائل رشد آدمی را تبیین کند. برعکس، در این یا آن جنبه از رشد، و در این یا آن شرایط و زمان معین، ترکیبی از چند نظریه بهتر می‌تواند راهنمای ما در فهم مسائل و پیچیدگیهای رشد و بهبودبخشی و درمان مشکلات باشد.

این کتاب در شش فصل تنظیم شده و مباحث زیر را مورد بررسی قرار داده است: فصل اول، مرور کوتاهی بر مباحث اساسی در مطالعه روانشناسی رشد و نوجوانی؛ فصل دوم، نظریه‌های رشد در دوره نوجوانی؛ فصل سوم، نوجوانی؛ یعنی دوره فرایندهای رشدی انتقال از کودکی به استقلال و مسؤولیت‌پذیری جوانی و ویژگیهای فرد در سنین 12 تا 20 سالگی؛ فصل چهارم، اختلالها و ناسازگاریهای نوجوانی و چگونگی تشخیص و شیوه‌های مشخص درمان آنها؛ فصل پنجم، سالهای جوانی، یا دوره انسجام هویت و دستیابی به کمال رشد بدنی، رشد تواناییهای شناختی و زبانی و دوره ورود به زندگی مستقل خانوادگی و اجتماعی و اقتصادی و سازگاری و نقش‌آفرینی فرهنگی؛ و فصل ششم، زندگی بزرگسالی (میانسالی، پختگی و پیری). سنین مذکور در هر یک از دوره‌ها جنبه نسبی و تخمینی دارد و بیشتر متناسب با وضعیت طبقات اجتماعی متوسط در یک جامعه نسبتاً پیشرفته یا در حال رشد (مانند جامعه ما) است. این تقسیم‌بندی هرگز نمی‌تواند به همه افراد و در همه زمانها و شرایط تاریخی - اجتماعی تعمیم داده شود.

این کتاب، اگرچه برای والدین و علاقه‌مندان به مسائل رشد نوجوانان و جوانان کاملاً مفید است و به زبان نسبتاً ساده‌ای نوشته شده است، اما اساساً برای تدریس سه واحد درس «روانشناسی رشد (2)» تألیف شده است. برای تدریس درس «روانشناسی رشد (2)» در علوم تربیتی چهار فصل اول کتاب کفایت می‌کند. و برای تدریس بخش نوجوانی درس «روانشناسی کودک و نوجوان» فقط فصلهای اول، سوم و چهارم پیشنهاد می‌شود.

حسین لطف‌آبادی

استاد دانشگاه فردوسی